

KÓHALMI MÁTÉ

Kísérlet a populista büntetőjog tettenérésére: a büntethetőségi korhatár leszállítása

ABSTRACT

In recent decades, penal populism has become one of the most frequently discussed criminal policy trends in legal studies. Several attempts have been made to define the phenomenon and to create indicators that make it possible to detect populist punitiveness as a policy trend, which can be described along qualitative and quantitative dimensions. Few, however, have been concerned about the outcome of populist criminal law: the legislative provision. Criminal policy forms a bridge between empirical and normative criminal studies, encompassing the principles that determine the functioning of the criminal justice system. Legislation plays a key role in this process. In this study, I will attempt to describe the characteristics of populist legislation based on a specific legislative decision, the lowering of the minimum age of criminal responsibility in Hungary. Since 1962, the age of criminal responsibility has been the age of fourteen, but the idea was repeatedly raised to lower the age limit. The Act C of 2012 on the Criminal Code then changed the regulation of MACR, with a sectoral lowering to the age of twelve. The decision has been criticised by many who say it fails to tackle the root causes of juvenile delinquency. Moreover, the simplistic nature of the legislation has led to accusations of punitive populism.

Keywords: penal populism ■ minimum age of criminal responsibility
■ criminal policy ■ juvenile justice

I. KÉRDÉSFELTEVÉS

*„Hisz’ az potomság. Tedd, a mit teszesz most:
Keverj, gyúrj össze minden közügyet
Gömböczbe, hódítsd a népet, magadhoz
Édesgetvén szakácsi méz szavakkal.”^[1]*

[1] Arisztophanész, 1968, 19.

Ezt a tanácsot kapja a kormányzáshoz a hurkaárus Arisztophanész *A lovagok* című komédiájában, minthogy az ókori drámaíró éles demokráciakritikájában a népvészletet és a hurkaárusítást is hasonszórú hivatásként írja le: otromba hang, pimaszság és kofanyelv, amit mindkettő igényel.

Az antikvitás szerzői számos olyan politikai, társadalmi és államszervezési problémát vetettek fel, melyek a modern demokráciák létrejöttét követően ismét előtérbe kerültek, az utóbbi évtizedekben pedig társadalomtudományi elemzések és kutatások tárgyát képezik. Ilyen a populizmus is, aminek speciális büntetőpolitikai leágazása, a büntető populizmus az 1990-es évektől kedvelt témája a kriminológiai diskurzusnak.

A büntető populizmus szakirodalmi népszerűségét mutatja, hogy a jelenséget elsőként Tony Bottoms nevezi nevén 1995-ben,^[2] két évtizeddel később pedig a bőséges hazai és idegen nyelvű források kapcsán Ferge Zsuzsa egy tanulmányában úgy fogalmaz, a teljeskörű szakirodalmi hivatkozás a törzsszöveggel azonos terjedelmet igényelne.^[3] A jelenség számos aspektusát tárgyalták már, a fogalmi lehatárolásán túl írtak a társadalmi okairól,^[4] és ezen belül a tömegmédiára kiemelkedő szerepéről,^[5] megközelítették a politikatudomány eszközeivel,^[6] illetve a döntésmechanismusok oldaláról,^[7] igyekeztek feltárni a kulturális hátterét,^[8] valamint megkísérelték empirikus módszerekkel lehatárolni, ezáltal büntetőpolitikai tendenciaként detektálhatóvá tenni.^[9]

A kiterjedt szakirodalomhoz most azzal kívánok hozzátenni, hogy a büntető populizmust annak eredményénél ragadom meg. A büntetőpolitika hidat képez az empirikus és normatív bűnügyi tudományok között, a büntető igazságszolgáltatás működését meghatározó elveket és célokat foglalja magában. Ennek szükségszerű eszköze a tételes jog. Tanulmányomban arra teszek kísérletet, hogy a tételes jogban testet öltő jogalkotási aktusnak, mint a büntetőpolitika termékének adjam meg azokat a jellemzőit, melyek alapján az a büntető populizmushoz sorolható. Mindezt egy konkrét jogszabályi rendelkezéssel összefüggésben teszem. Arra a kérdésre keresem a választ, hogy a büntethetőségi korhatár 2012-es szektorális leszállítása hogyan helyezhető el a kortárs jogpolitikában, tekinthető-e a büntető populizmus egyik megnyilvánulásának.

Megítélésem szerint a büntethetőségi korhatár leszállítása több szempontból is alkalmas arra, hogy az elemzés tárgya legyen. Egyrésztől a gyermek- és fiatalkori bűnözés természeténél fogva kiváló példázata annak a kiterjedt állami esz-

[2] Bár ekkor még a „populist punitiveness” kifejezést használja. Ld. Bottoms, 1995, 40.

[3] Ferge, 2014, 117.

[4] Garland, 2001, 61-133.; Fleck, 2014, 149-151.; Gönczöl, 2010.

[5] Green, 2009, 524-526.; Surette, 2007; Hohl, 2011.

[6] A hazai szakirodalomban a média és a politikai pártok diskurzusait vizsgálta Boda et al., 2014, 69-94.

[7] Green, 2014, 76-79.

[8] Jones – Newburn, 2006; Green, 2009.

[9] Lappi-Seppälä, 2007; Snacken – Demortier, 2012; Swaeningen, 2013.

köztárnak, amiben a büntetőjog az *ultima ratio*. A rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján a jogalkotó pontosan látta a döntést megelőzően, hogy milyen nagyságú személyi kört fog érinteni a döntése, nagyjából tíz év elteltével pedig utólag is igazolható a törvényt módosítás hatása. A kérdés továbbá közérdeklődésre is számot tart, így a közvélemény hatása is értékelhető, maga a korhatár-leszállítás pedig nem új igény, többször megfogalmazódott már a szakma egyes képviselői részéről is, ami lehetővé teszi, hogy a megvalósult döntést összevegyük a szakma hasonló – de nem teljesen egyező – elképzeléseivel.

II. A BÜNTETŐ POPULIZMUSRÓL

Napjaink kriminálpolitikai irányzatainak behatárolását illetően gyakran találkozhatunk a szakirodalomban olyan felosztásokkal, melyek egyfajta kettősséget írnak le.^[10] Általában egy szabadságvesztés-központú, szigorú büntetésekkel és szélesedő kriminalizálással jellemezhető irányzatot határolnak el egy alternatív büntetéseket alkalmazó, a többnyomvonalú büntetőjog gondolatán alapuló modellről. A büntetés-orientált (punitív) irányzaton belül – ahogy egyébként az alternatív útkeresés esetében is^[11] – több iskola, elvi megközelítés, illetve jelenlég keveredik, ezek szétszalazása azonban túlmutatna jelen tanulmány keretein.^[12] Témánk szempontjából lényeges megállapítás azonban, hogy a büntetések szigorát hangsúlyozó elméletek nem feltétlen rendelkeznek populista háttérrel. „Jogállamban is lehet szigorítás” – állapítja meg Gönczöl Katalin.^[13] Joggal tehető fel tehát a kérdés, hogy mitől lesz egy kriminalizációt kiterjesztő vagy büntetést szigorító jogalkotási aktus a büntető populizmus megnyilvánulása.

A büntető populizmus fellelhető fogalmi megközelítéseinek rendszeresen megjelenő elemeiből kirajzolódik a populista jogalkotás termékének tekinthető jogi rendelkezés két fő jellemzője. Ennek alapján azt az intézkedést sorolhatjuk ebbe a körbe, ami egy felmerülő – akár valós, akár kreált – szakpolitikai problémára leegyszerűsítő, érdemi megoldást nem kínáló választ ad, a döntést meghozó politikai elit önérdékét szolgálva ezzel. A döntéshozatal mechanizmusa éppen ezért általában mellőzi az érdemi szakmai egyeztetést, illetve a felmerülő szakmai szempontokat figyelmen kívül hagyja. Érdemes a meghatározás két elemét külön vizsgálni.

[10] Gönczöl, 2013, 95-99.; Belovics, 2015, 75-76.; Nagy, 2001, 3-4.; Roach, 1999, 671-716.

[11] A hagyományos büntetőjogi fellépés alternatívájaként jelentkező elméletek közé sorolhatjuk a resztoratív igazságszolgáltatást, az áldozatorientált irányzatot, az ártalomcsökkentés doktrínáját, a közösségi szankciók elméletét.

[12] Az új punitivitás, a neoklasszikus iskola, a „just desert” doktrínája, a „law and order” szellemisége, a szimbolikus büntetőjog, illetve az ellenség-büntetőjog – akár egymást fedő – fogalmi sorolhatók ide.

[13] Gönczöl, 2014, 543. Ld. még Lévay, 2014, 326.

1. A politikai érdek

Hagyományos megközelítésében a büntető populizmus olyan büntetőpolitika, aminek fő célja a közvélemény vélt vagy valós elvárásainak való megfelelés és ezáltal politikai népszerűség szerzése.^[14] Már Bottoms említett, 1995-ös írásában úgy jellemzi az általa felismerni vélt kriminálpolitikai tendenciát, hogy annak lényege a köznyilvánosság által favorizálnak gondolt döntéshozatal. A nemzetközi szakirodalomban ezt követően gyakran írják le úgy a jelenséget, hogy a szavazatszerzés igénye felülírja a tényleges hatékonyságot, amit büntetőpolitika esetében leginkább a bűnözés visszaszorítása jelentene.^[15] A szavazatmaximalizálásra irányuló akarat találkozik a közvélemény biztonság iránti igényével, ezt pedig legegyszerűbben a szigor és a rend ígérete elégíti ki. A biztonság iránti eltúlzott igényt általában a késő modernitásban jelentkező szociális, gazdasági, életmódbeli és erkölcsi bizonytalansággal hozzák összefüggésbe,^[16] amit a média bűnözésről szóló egyoldalú, sematikus, sokszor öncélúan brutális, mai kifejezéssel élve „kattintásvadász” beszámolóival erősít.^[17] A büntető populizmus tehát ebben a felfogásban hatalomtechnika, ami a választási eredmény szolgáltatásban áll.^[18]

Pap András László vezeti be a „jószándékú büntető populizmus” fogalmát, aminek körébe azokat a jogalkotási aktusokat sorolja, melyek megalkotására nem feltétlen a „csendes többségre” hivatkozva kerül sor, vagyis nem a választói rétegeket célozza, de a tényleges gyakorlati alkalmazásra való elköteleződés hiányában kerül sor rájuk. Ebben a megközelítésben nem is szükségszerű jellemvonása a punitivitás a jogalkotási terméknek, ide sorolható a nemzetközi szervezetek vagy lobbicsoportok igényeinek megfelelő, „szimbolikus” jogalkotás, aminek tényleges hatása elhanyagolható.^[19] A cél tehát itt sem a valós problémák érdemi kezelése, hanem bizonyos szereplőknek való megfelelés.

2. A leegyszerűsítő válasz

Gönczöl Katalin szerint a populizmus alapja a problémák tudatos leegyszerűsítése.^[20] A közvélemény biztonság iránti vágya a szigorúbb szankciók követelését eredményezi, ami azonban nem feltétlen képes a bűnözést mint társadalmi jelenséget a gyökerénél megragadni és érdemben kezelni. Az állam ezért a büntetőjogi fellépést nemcsak végső eszközként alkalmazza, hanem szimbolikus eszközként,

[14] Boda et al., 2014, 70-71.

[15] Roberts et al., 2003, 4.; Pratt, 2007, 3.; Newburn, 2007, 1056.

[16] Fleck, 2014, 149-151.; Gönczöl, 2002, 197-205.; Ferge, 2014, 117-119.

[17] Vö. Császi, 2003, 91-100.; Szabó, 2009, 132-154.; Barabás, 2021, 43-52.

[18] Lévay, 2020, 163-167.

[19] Pap, 2020, 1-7.

[20] Gönczöl, 2014, 538-544.

különböző válságjelenségek remélt legyőzése érdekében.^[21] A hagyományos büntetőjog eszköze egyébként is előnyös a politikai szereplők számára, mert gyors, egyszerű implementálni, viszonylag alacsony költségű, a hétköznapi „józan ész” logikáját követi, így kevés az ellenzője, már meglévő intézményeket vesz igénybe és nincs szükség összetett, idő- és erőforrásigényes szociális és gazdasági megoldások keresésére.^[22] Az állam tehát a valós megoldások helyett „érzelmileg motivált erődemonstrációt” tart.^[23] Habár a közvélemény alakulása – a jelenség természetéből adódóan – nem feltétlenül társul valós problémákhoz, általában valamilyen állami reagálást ténylegesen igénylő körülmény adja az alapját. Erre érkezik a túlzott, – vagy a probléma félreértéséből eredően – hibás, laikus értékelés és politikai válasz. A populista punitivitás ebben az értelemben megadja az embereknek, amit akarnak, de ténylegesen nem szolgálja a javukat.^[24]

III. A VIZSGÁLT TÖRVÉNYMÓDOSÍTÁS BEMUTATÁSA

A büntetőjogi felelősség kezdetét hazánkban 1962 óta a tizennegyedik életév betöltése jelentette, a gyermekkor szabályozásában a hatályos büntető törvénykönyvünk hozott változást, és megvalósította a büntethetőségi korhatár szektorális leszállítását, a tizenkettedik életévre. Ennek értelmében nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, kivéve a törvényben sorolt bűncselekmény elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetésor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással. A törvényi vélelem megdöntését lehetővé tevő bűncselekményi kör elsőként az emberölést, az erős felindulásban elkövetett emberölést, a terrorcselekményt, a rablást, valamint az életveszélyt vagy halált okozó testi sértést és a kifosztás minősített eseteit ölelte fel, utóbb kiegészült a hivatalos személy elleni, a közfeladatot ellátó személy elleni, valamint a hivatalos vagy közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszak büntetével.

A gyermekkor mellett speciális életkori kategória a fiataikor, melynek fogalmát a Btk. úgy határozza meg, hogy fiataikorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem. A fiataikorúakkal szemben alkalmazható szankciókról a törvény külön fejezetben rendelkezik, rájuk speciális szabályok vonatkoznak. A fiataikorúak körén belül is különleges elbírálás alá esnek azok a fiataikorúak, akik a tizenkettedik életévüket betöltötték, de a tizennegyediket nem, velük szemben ugyanis csak intézkedés alkalmazható. Amennyiben pedig gyermekkor miatt nem büntethető

[21] Nagy, 2014, 361-363.

[22] Garland, 2001, 167-205.

[23] Borbíró, 2011, 42.

[24] Dzur, 2010, 358-360.

személy valósít meg tényállásszerű cselekményt, vele szemben a gyámhatóság alkalmazhat – közigazgatási eljárásban – hatósági gyermekvédelmi intézkedést.

A korhatár-leszállítás indokaként a törvény miniszteri indokolása a gyermekek felgyorsult biológiai érését és az erőszakos érdekvényesítés elterjedését nevezte meg, melyek megfelelő fellépést igényelnek. Habár a hivatkozott jelenségeket általában az intervenció legitim indokaként fogadja el a szakirodalom, a beavatkozás módját számos kritika érte, melyek javarészt a jogalkotó büntetőjogi fellépésének hatékonyságát vonták kétségbe. A válasz leegyszerűsített volta miatt pedig a büntető populizmus vádja is megfogalmazódott.^[25]

Annak a kérdésnek a megválaszolásához, hogy a büntethetőségi korhatár leszállítása a populista büntetőpolitika termékének tekinthető-e, a korábban tárgyaltaknak megfelelően két szempontot kell vizsgálnunk. Egyrészt, hogy a jogszabályváltozás valóban alkalmas-e a jogalkotó által hivatkozott problémák orvoslására (leegyszerűsítő válasz), másrészt, hogy az érdemi megoldás hiánya nem csupán a hibás helyzetfelismerésnek tudható be, hanem a döntés célja eleve a népszerűsítés volt (politikai érdek).

IV. A KORHATÁR-LESZÁLLÍTÁS HATÉKONYSÁGA

A vizsgált intézkedés hatékonyságának vizsgálatát illetően szerencsés helyzetben vagyunk, hiszen a jogalkotó a büntetőtörvény miniszteri indokolásában felsorolta azokat a jelenségeket, melyekre reagálni kívánt. Célszerűnek látom ezért ezeket az indokokat sorra venni és értékelni.

1. Felgyorsult biológiai érés

Az indokolás szerint napjainkban a gyermekek biológiai fejlődése felgyorsult, a gyermekek korábban „érnek”, az információs forradalom következtében a kiskorúakat már tizennegyedik életévüket megelőző életszakaszukban eléri a társadalom olyan különféle hatásai, amelyekről a korábbi időkben még védve voltak. A gyermekkor, mint büntethetőséget kizáró ok a beszámítási képességgel áll összefüggésben. Mivel az egyén csak bizonyos fejlettségi szinten képes cselekménye következményeit, illetve társadalmi megítélését felismerni és e felismerésnek megfelelően cselekedni, a jogalkotó – a leggyakoribb megoldás szerint – meghatároz egy életkort, mely alatt vélelmezi ezeknek a képességeknek a hiányát. Mivel azonban olyan komplex képességekről beszélünk, melyek a „fejlettség” több aspektusát érintik, a jogalkotónak a fejlettség valamennyi összetevőjét vizsgálnia kell.

[25] Ld. Tóth, 2012; Gönczöl, 2015, 25.; Lévy, 2020, 167-172.

A biológiai érettség tekintetében immár évtizedes viszonylatban megfigyelt és tárgyalt jelenség az akceleráció, vagyis a gyermekek biológiai érésének felgyorsulása.^[26] A gyermekkorból serdült korba való áttérés egyre korábban következik be, a testi és szexuális fejlettség elérése átlagosan egyre fiatalabb életkorhoz kötődik. Az érvelés nem ebben a szakaszában látszik megbotlani. A kérdés az, hogy az értelmi-erkölcsi komponensekkel körülhatárolt beszámítási képességre alapozott büntetőjogi felelősség miként függ a testi-nemi fejlettségtől. Nem lehet ugyanis a testi-szervi fejlettség kategóriáját összemosni sem az értelmi, sem pedig az erkölcsi fejlődéssel.^[27] A jogalkotó tehát – amikor a biológiai érés felgyorsulására reagál – nem hagyhatja figyelmen kívül, hogy a gyermeki fejlődés összetett folyamat, melyben az egyes elemek nem feltétlenül igazodnak egymáshoz.

Azzal kapcsolatban azonban, hogy az erkölcsi-értelmi fejlődés felgyorsult-e, már korántsem egyeznek az álláspontok. Nehezen vitatható, hogy a korai serdülőkor szakaszában – vagy akár már korábban is – érik a gyermekeket olyan hatások, melyek korábban nem. A jelenkor társadalmának számos hatása befolyásolja fiataljaink szocializációját és alakítja személyiségfejlődésüket, a „gyermekkor halála” és a „siettetett gyermekkor” kifejezései pedig jól ismertek a társadalomtudományban.^[28] A „posztmodern gyermekkorban” az életszakaszok közötti határok – a gyermekek és felnőttek közötti különbségekkel egyetemben – összemósódnak, ami pedig a korhatárok bizonytalanná válását eredményezi. A jelenség büntetőjogi vonatkozása, hogy egyes szerzők a gyermekkori frusztráció, agresszió, erőszak elterjedésének okát a posztmodern kor fejlődésre gyakorolt hatásaiban látják.^[29] A kérdés azonban az, hogy ez kihatással van-e arra az értelmi-erkölcsi képességre, mely a büntetőjogi felelősségre vonás alapját jelenti.

Ido Weijers hívja fel a figyelmet arra, hogy korunk fiataljai talán már képesek politikai szlogeneket ismételtetni, sztárok, sportolók neveit sorolni és infokommunikációs-eszközhasználatuk is fejlett, de mégsem szabad automatikusan feltételeznünk, hogy ez az absztrakt műveleti gondolkodásukra, értelmi képességeikre fejlesztő hatással van.^[30] További kérdéseket vet fel az akarati képesség problémaköre. Hiszen a korhatár leszállítása által érintettek büntetőjogi felelőségének feltétele a belátási képesség, aminek nem fogalmi eleme a felismerésnek megfelelő akarat tanúsítására vonatkozó képesség, holott serdülőkorban pont az akarati képesség hiánya a gyakori.^[31] Meg kell még említeni egy, a biológiai akcelerációval éppen ellentétes folyamatot: a fiatal felnőttkor határának kitolódását, ami már a büntetékiszabási gyakorlatra is hatással volt.^[32] Látható tehát, hogy – habár a jelenkori társadalmi struktúra gyermekek fejlődésére gyakorolt

[26] Tóth – Suskovics, 2020, 71-72.

[27] Vajda, 2014, 241-269.

[28] Vajda, 2005, 66-68.

[29] Homoki, 2011, 89-90.

[30] Weijers, 2016, 301-310.

[31] Csemáné, 2018, 42-44.

[32] Pápai-Tarr, 2019a, 65-78.; Kóhalmi, 2013, 12.

hatása alig vitatott – a kérdés megítéléséhez a „puszta” biológiai akceleráció jelenségét érintő hivatkozásnál jóval átfogóbb vizsgálat szükséges.

2. Az erőszakos érdekérvényesítés gyakorisága

Az indokolás azzal folytatódik, hogy a tizenkettő-tizennégy év közötti gyerekek körében is egyre nagyobb mértékben elterjedt az erőszakos érdekérvényesítés, ezért szükséges a büntethetőségi korhatár módosítása, a kirívóan agresszív, élet ellen irányuló bűncselekményt megvalósító gyermekkorúak büntetőjogi felelősségre vonása.

A nagy horderejű büntetőpolitikai döntések mögött jelentős befolyásoló tényezőként áll a kriminálstatisztika, s ez nem véletlen: a hatékony bűnmegelőzés nem tervezhető a bűnözés mennyiségi és strukturális jellemzőinek ismerete nélkül. Elkerülhetetlen tehát a korhatár-leszállítás értékelésekor a statisztikai adatok vizsgálata. Fontos azonban megjegyezni, hogy a terület kutatása igen problémás, egyrészt a magas látencia miatt, de a kész statisztikai adatsorokból is nehéz adekvát következtetéseket levonni, ahogyan Gyurkó Szilvia fogalmazott: „[a büntethetőségi korhatár kérdése] igazi hitvitává vált, amelyben a szembenálló felek meggyőződésük szerint használják fel ugyanazokat az adatsorokat, statisztikai táblákat érveik alátámasztására”.^[33]

Az új Btk. hatályba lépését megelőző évek bűnügyi statisztikai adatsorainak vizsgálatakor két aspektust érdemes szem előtt tartani: egyrészt a tényállás-szerű cselekmények számszerű alakulását az érintett korcsoport vonatkozásában, másrészt pedig azt, hogy melyek a leggyakoribb, általuk megvalósított tényállások. A vizsgált adatokat az alábbi táblázat foglalja össze:

Év	2008	2009	2010	2011	2012
Összes	120 017	115 403	125 126	115 609	102 843
Fiatalkorúak	11 438	10 036	11 248	11 034	11 056
Gyermekkorúak	3 433 (3%)	2 573 (1%)	2 607 (2%)	2 714 (2%)	2 604 (3%)
12-14 év közötti gyermekkorúak	2 203 (64%)	1 676 (65%)	1 655 (63%)	1 690 (62%)	1 707 (65%)

1. táblázat: A gyermekkorú elkövetők, valamint a fiatalkorú bűnelkövetők száma, korcsoportos megoszlás szerint. Zárójelben a gyermekkorúaknak az összbűnözéshez, a 12-14 év közöttieknek a gyermekkorúakhoz viszonyított százalékos aránya^[34]

[33] Gyurkó, 2008, 76.

[34] Forrás: Tájékoztató a gyermekkorúak és a fiatalkorúak bűnözésével összefüggő egyes kérdésekről. Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztály, Budapest, 2013.

Az ezredforduló óta eltelt időszak gyermekbűnözésre vonatkozó adatait elsősorban csökkenő, illetve stagnáló tendencia jellemezte, a 2008-2012 közötti időszakot vizsgáló táblázatból is ez a két irány olvasható ki. Nem észlelhető olyan kirívó növekedés vagy megugrás, amely alátámasztaná a büntető-jogellenes magatartások elszaporodására vonatkozó érvelést. Ezen a ponton azonban meg kell ismételnem, hogy a statisztikai adatok sokszor nem mutatják a teljes valóságot, és itt nem csupán a látenciára gondolok. Amennyiben a jogalkotó nem a bűnözés elterjedésére kívánt választ adni – és a miniszteri indoklás is „érdekvérvényesítésről” tesz említést –, hanem például az erőszakos, deviáns, de nem büntetőjogi tényállásba ütköző magatartások növekvő gyakoriságára, úgy valóban nem a bűnügyi statisztika számsorai vizsgálандók. Ez a kérdés jóval inkább szociológiai és pedagógiai szemszögből értékelhető. Viszont a jogalkotó nem szociológiai vagy pedagógiai típusú intézkedéshez fordult, hanem tisztán büntetőjogihoz. Egy büntetőjogi reakció értékelésének pedig nélkülözhetetlen szempontja a kriminálstatisztika.

Az erőszakos érdekvérvényesítés elterjedésének érve azonban a fentiekén túl egy másik aspektusból is értelmezhető, ha a gyermekkorúak kriminalitását bűncselekménycsoportonként vizsgáljuk.

Év	2008	2009	2010	2011	2012
gyermekkorú elkövetők száma	3 433	2 573	2 607	2 714	2 604
személy elleni bűncselekmény	278	294	314	347	356
közrend elleni bűncselekmény	467	375	442	516	557
vagyon elleni bűncselekmény	2 452	1 739	1 726	1661	1552

2. táblázat: A gyermekkorú elkövetők száma bűncselekménycsoportok szerint^[35]

Látható, hogy a személy elleni bűncselekmények aránya a gyermekkorúak kriminalitásában a vizsgált időszakban – a közrend elleni bűncselekményekéhez hasonlóan – növekedett, annak ellenére, hogy az össz-bűnözés tekintetében leginkább stagnálás figyelhető meg. Az erőszakos érdekvérvényesítés növekedése ezzel ugyan értelmet nyer, érdemes azonban az érintett bűncselekményeket is vizsgálni. A gyermekkorúak között éves szinten 1-2 emberölés, s szintén elhanyagolható számú életveszélyt vagy halált okozó testi sértés elkövetése volt jellemző. A rablások száma a legmagasabb, 100 és 200 között mozgott évente, és folyamatos csökkenést mutatott, a kifosztás súlyosabban minősülő esetei pedig 10 körüli értéket mutattak, míg a terrorcselekmény tényállásának megvalósulását nem állapították meg.

[35] Forrás: Tájékoztató a gyermekkorúak és a fiatalok bűnözésével összefüggő egyes kérdésekről. Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztály, Budapest, 2013.

Ha figyelembe vesszük, hogy a gyermekkori kriminalitás körében a tizenkettő-tizennégy éves korosztály nagyjából – stabilan – 60%-os arányban volt jelen, a korhatár leszállításával érintett személyek száma – akiknél egyáltalán felmerülhet a belátási képesség vizsgálata – nem, vagy csak alig éri el a százat. Ilyen érintettségi kör mellett felmerül a kérdés: a gyermekkori bűnözés megelőzésében és kezelésében valóban képes-e a leszállítás eredményt elérni.^[36] Még inkább aggályos az intézkedés hatékonysága, ha az erőszakos érdekérvényesítés alatt minden erőszakos, deviáns magatartást értünk, hiszen így arányaiban a szükségesnél még kevesebb gyermeket ér el az állami beavatkozás.

Mivel az új Btk. hatályba lépése óta már nagyjából egy évtized eltelt, a fenti várakozások utólagos igazolására is lehetőségünk nyílik. Az Országos Bírósági Hivatalnak 2023-ban, sajtómegkeresésre adott válaszából kiderül, hogy az új Btk. hatályba lépése óta eltelt tíz évben összesen 131 esetben állapították meg jogerősen tizenkettő-tizennégy év közötti elkövető büntetőjogi felelősségét. Ebből 123 alkalommal nagyon elleni erőszakos (rablás vagy kifosztás) bűncselekmény miatt, hat fiatalkorút hivatalos vagy közfeladatot ellátó személy elleni erőszak, míg két elkövetőt emberölés miatt marasztaltak el jogerősen.^[37] Ez alapján elmondható, hogy az előzetes várakozásoknak megfelelő nagyságrendben érintette a bűnelkövető gyermekkorúakat a korhatár-leszállítás.^[38]

A bűnügyi statisztika körében szükséges még egy észrevételt tenni. Kutatók támasztják alá, hogy a „belépési korhatár” csökkenő tendenciát mutat. Ez azt jelenti, hogy az első bűncselekmény elkövetése a gyermekek részéről egyre fiatalabb korra tehető, ami pedig a kriminális életút valószínűségét növeli. Az első antiszociális, deviáns magatartásformák, melyekből a későbbi bűnelkövetésre következtetni lehet, már akár hét-nyolc éves korban jelentkezhetnek.^[39] Ahhoz tehát, hogy a prevenció jegyében minél korábban és hatékonyabban be lehessen avatkozni, a tizenkettedik életévüket betöltötték kriminalizálása semmiképpen nem elégséges megoldás. Ez viszont egy másik kérdéskörhöz vezet, a hatékony állami fellépés mibenlétéhez.

3. A büntetőjog mint megfelelő segítség

A Btk. miniszteri indokolása a már ismertetett társadalmi jelenségek megnevezése után úgy fogalmaz, hogy a megfelelő segítség hiányában a bűnelkövető gyermek nem lesz képes a társadalomba való visszailleszkedésre, és a speciális prevenció nélkülözhetetlen eszköze a büntetőjogi fellépés. Ez arra utal, hogy a jogalkotó egyértelműen állást foglalt a klasszikus büntető igazságszolgáltatás paradigmája mellett. Ezt ugyan olyan társadalmi jelenségekre hivatkozva tette,

[36] Tóth, 2013, 531.

[37] Népszava.hu: Összesen 131 esetben..., 2023.

[38] A döntést követő évek statisztikájáról ld. bővebben Pápai-Tarr, 2019b, 411-412.

[39] Solt, 2012, 17.

melyek valóban megalapozhatják a jogalkotó fellépését, a legfőbb kérdés azonban nem ez, hanem hogy a büntetőjogi eszköztár ténylegesen megfelelő válasz-e a hivatkozott jelenségekre. A kérdésnek számos aspektusa van, érdemes ezeket körüljárni.

Az ifjúkori bűnözésre kialakított jogpolitikai stratégia célja a megelőzés, a társadalom hasznos tagjává nevelés, aminek nem elhanyagolható része az elsődleges és másodlagos prevenció, vagyis a kriminogén tényezők ellen ösztársadalmi szinten vagy kiemelten veszélyeztetett csoportok vonatkozásában folytatott küzdelem. Földvári József szerint a büntetőjog nem képes arra, hogy társadalmi problémákat oldjon meg, sőt a büntetőjog arra sem képes, hogy a büntetőjogi problémákat megoldja. A megállapítás egy lehetséges értelmezése, hogy ha az állam egy a kriminálstatisztikára is kiható társadalmi jelenségre kíván reagálni, annak mélyreható elemzése és a probléma alapjánál való megoldása hiányában a büntetőjogi fellépés legfeljebb „tüneti kezelésként” törpülhet el. A primer prevenció jegyében így megjegyzendő, hogy a fiatalkori kriminalitás megelőzését célzó és céltudatosan alakított oktatás-, család-, foglalkoztatás-, ifjúság- és szociális politika a büntetőpolitika szerves részeként fogható fel.^[40]

A másodlagos megelőzés – vagyis a magas rizikófaktorú csoportokra összpontosított preventív intézkedések – körében értékelhetők az ifjúkori deviáns magartásokra adott válaszok, az ilyen tényezők ugyanis kiemelt veszélyeztetettséget alapoznak meg. Az ifjúkori deviancia felismerése és kezelése is elsősorban az iskolarendszer feladata, és a már említett személyi és szakmai háttér megteremtése vihet hozzá közelebb. Az iskolarendszer mellett ide tartozik a pozitív visszajelzés eszközével a kriminális életút elkerülése érdekében folytatott foglalkoztatáspolitikai, valamint a védő, gondozó és ellenőrző családgondozás is.^[41]

A harmadlagos prevenció szintje az utólagos reakció, vagyis a már elkövetővé vált gyermek-, illetve fiatalkorúval szembeni fellépés. Ezen a szinten két irányban lehet elindulni, egyrészt a büntető-jogellenes cselekményt megvalósító – nem büntethető – gyermekkorúakkal, másfelől pedig a fiatalkorúakkal szemben alkalmazható büntetőjogi szankciók felé. Azt azonban mindkét esetkör tekintetében kijelenthetjük, hogy mivel a jogalkotónak e területen is számos eszköz áll a rendelkezésére, a büntetőjog ultima ratio jellegének itt is érvényesülnie kellene.

A magyar jogrendszerben a gyámhatóság járhat el és alkalmazhat közigazgatási eljárás keretében hatósági gyermekvédelmi intézkedést a gyermekkor miatt nem büntethető „elkövetőkkel” szemben. Az intézkedések reformja kapcsán megfogalmazódik a nevelési cél előtérbe helyezése, mely pedagógusok és pszichológusok bevonásával valósulhat meg. De ennél komolyabb hiátusokat tapasztalhatunk a gyermekvédelmi ellátórendszer infrastrukturális, adminisztratív vizsgálata esetén.^[42]

[40] Kerecsi, 1997, 10-13.; Gyurkó, 2008, 74.; Katonáné, 2008, 19-37.

[41] Kerecsi, 1997, 10-13.; Both, 2023, 19-26.; Korinek, 2008, 73-76.

[42] Solt, 2018, 47-62.; Csemáné – Lévy, 2002, 12-27.; Balogh, 2022, 106-112.; Borbíró, 2016, 710-716.; Szabó, 2016, 100.; Gyurkó, 2011, 82-92.

A harmadlagos prevenció – vagyis az utólagos reakció – másik területe a büntethetőségi korhatárt elérő, bűncselekményt elkövető fiatalokkal szembeni fellépés. Ezen a szinten az állami beavatkozás legfőbb eszköze a fiatalok büntetőjoga. A fiatalokkal szemben kiszabott büntetés vagy alkalmazott intézkedés célja – hatályos büntetőtörvényünk szerint – a nevelés, hogy a fiatalok helyes irányba fejlődjen és a társadalom hasznos tagjává váljon. E cél érdekében – az anyagi jog oldaláról közelítve – a jelenlegi szankciórendszer differenciáltabb kialakítása jelentheti a hatékonyabb fellépés eszközét.^[43]

Az állami beavatkozás rendszerének ismertetését követően a vizsgált intézkedést, vagyis a gyermekkor határának leszállítását érdemes a struktúrában elhelyezni. A gyermekkorúak egy részének kriminalizálása a harmadlagos megelőzés szintjét érintette, az elkövetővé váló személyek egy meghatározott körét a gyermekvédelmi intézkedések alól átemelte a fiatalok büntetőjoga alá. Az ifjúkori bűnözés elleni intervenciós szintek és eszközök áttekintése láthatóvá teszi, hogy a büntetőjogi felelősség kiterjesztése milyen apró szegmensét érinti a jogpolitika eszközrendszerének. A jogalkotó, mikor az ismertetett társadalmi jelenségekre reagált, a beavatkozás számos szintjét figyelmen kívül hagyta, a korcsoportok közül csak a tizenkettő és tizennégy év közöttiekre, az eszközrendszer elemei közül pedig kizárólag a büntetőjogra összpontosított.

V. A KORHATÁR-LESZÁLLÍTÁS MINT POLITIKAI ÉRDEK

Egy jogalkotási aktus tényleges hatásának vizsgálatánál lényegesen nehezebben eldönthető kérdés, hogy mi motiválta a jogalkotót a döntéshozatalkor. Jelen esetben ezt a kérdést két oldalról igyekszem megközelíteni. Először a közvélemény gyermekkori bűnözés kezelésével kapcsolatos elvárásait mutatom be, ezt követően a vizsgált jogszabályváltozással kapcsolatos döntéshozatal mechanizmusának ismert jellemzőivel foglalkozom, ezen belül kiemelten a szakmai egyeztetés hiányára és a büntethetőségi korhatár leszállítására vonatkozó egyes szakirodalmi álláspontokra koncentrálok.

1. A közvélemény

A gyermek- és fiatalok bűnelkövetők által megvalósított súlyosabb bűncselekményekről a média rendszeresen beszámol, hiszen az ilyen bűnesetek nagy hírértékkel bírnak. Igaz ez a nyomtatott sajtóra, a televízióra, illetve a napjainkban egyre nagyobb jelentőséggel bíró internetes felületekre is. De tartalmi felosztásban sem lehet különbséget tenni, a jelenség ugyanis nem kizárólag a

[43] Pápai-Tarr, 2019c, 100-107.

bulvármédia jellemvonása. A kereskedelmi televíziókra, sőt – sajnálatos módon – a közszolgálati médiumokra is jellemző, hogy sablonosan, az ügy brutalitását gyakran öncélúan hangsúlyozva számolnak be egyes, nagy port kavaró esetekről. A tendencia mögött egyszerű indokok állnak, a figyelemfelkeltő szalagcímek és indulateltő tartalmak növelik az olvasottságot és nézettséget, ám egyúttal gerjesztik is a közhangulatot.^[44]

A média felelőssége azonban nem pusztán az esetek brutalitásának hangsúlyozásában, hanem ennek öncélúságában áll. A probléma valós, melyre megoldást kell találni. De a hírközlések az esetek döntő többségében a megoldási javaslatok – előző alfejezetben vázolt – szerkezetét, a rendszerszintű hiányosságokat, reformterveket elmulasztják ismertetni, s így a közvélemény a súlyosan normasértő magatartások kezelésének klasszikus eszközéhez, a büntetéshez fordul. A szükséges információk hiányában adekvát válaszokat kialakítani lehetetlen. A híradások által festett torz kép a bűnözés mennyiségi mutatóira fókuszoltan igaz.^[45] Mivel csak a legsúlyosabb bűncselekményeknek van hírértéke, az állampolgárok csupán ezekkel szembesülnek, ami aztán egy, a bűnözés struktúrájáról kialakult, téves képet eredményez. Ehhez egy olyan képzet is társul, hogy az állam nem védi meg polgárait a bűnözéstől, így a közvélemény oldaláról kialakul egy, a jogalkotóra nehezedő, erős társadalmi nyomás. A végeredmény a gyermekkorú bűnelkövetőkről kialakult hibás kép, a bűnözés mögött meghúzódó okok megértésének hiánya, számos negatív sztereotípiák kialakulása, valamint a félelemérzettől és biztonságérzet hiányától vezérelt közvélemény, mely az állam drákói szigorral való fellépését sürgeti. A társadalom részéről gyakran tapasztalható, büntetőjogi fellépésre vonatkozó igényt jól példázza a 2011 áprilisában indult aláírásgyűjtés, mely népszavazás kiírását célozta abban a kérdésben, hogy legyen-e a tizenkettedik életév a büntetőjogi felelősség kezdete.^[46]

Érdemes összefoglalni az eddigieket az állam oldaláról. Adottak a fellépést igénylő társadalmi problémák és a büntetőjogi fellépést sürgető választópolgárok. A jogalkotóra széles körű társadalmi nyomás nehezedik és olyan cselekvésre ösztönözi, mely a hosszú távon eredményes megoldások elvetését és a rövid távon megtérülő, politikai hasznot hozó lépések preferálását eredményezi.

2. A döntéshozatal mechanizmusa

Nincs rendelkezésre álló információ arról, hogy a korhatár leszállítását megelőzte volna statisztikai adatelemzés, értékelés vagy hatásvizsgálat. Szakmai egyeztetésről sincs tudásunk, a vonatkozó normaszöveg a büntetőjogi kodifikáció utolsó pillanatában módosult a végül benyújtott formájára, ezt megelőzően

[44] Virág – Gyurkó – Barabás, 2007, 127-154.; Gyurkó – Virág, 2009, 250-276.; Vaskuti, 2012, 171-175.

[45] Vaskuti, 2007, 155-159.

[46] Ld. az OVB 34/2011. (IV.12.) határozatát, melyet a 60/2011. (VII. 7.) AB határozat megsemmisített.

az 1978-as törvény szövege szerint szerepelt benne a gyermekkor.^[47] A szakmai egyeztetés hiányának tudható be, hogy a módosítással kapcsolatban aggodalmát fejezte ki több nemzetközi és hazai szervezet, a szakma egyes képviselői, sőt az alapvető jogok biztosa is.^[48] Az ombudsman szerint a felelősség alacsonyabb korhatárának megállapítása – társadalmi vitát és komoly, szakmai egyeztetést követően – lehet indokolt, az ilyen irányú változást azonban a kiskorúak által elkövetett bűncselekmények száma, jellege és az életellenes cselekmények kriminálstatisztikai száma sem indokolja.^[49]

A döntéssel egyet nem értő álláspontok ismertetése helyett azonban sokkal tanulságosabbnak találom a megvalósult korhatár-leszállítás összehasonlítását az erre vonatkozó árnyaltabb, szakmai tervezetekkel.

Vavró István az ezredfordulón adott interjújában a büntethetőségi korhatár tizenkettő vagy akár tíz évre történő leszállítása mellett érvelt. Vavró egy alapjaiban megreformált szankciórendszer kialakításával képzelte el a büntetőjogi felelősség kiterjesztését, differenciálva a tíz és tizenégy év közöttiek, valamint a tizenegyedik életévüket betöltöttök között. Előbbi korcsoport tekintetében a nevelési, igazgatási rendszer fellépését szorgalmazta, az iskola, a család és a közösség (önkormányzatok) bevonásával, ami a későbbi büntetőjogi fellépés elkerülését szolgálta volna.^[50]

Az új Btk. szabályozásának és Ligeti Katalin 2006-os tervezetének összehasonlítása azért lehet kiemelten fontos, mert mindkettő a büntethetőségi korhatár feltételes leszállítását tartalmazza. A Ligeti-féle koncepció két alternatívát is tartalmazott, a szerző maga pedig inkább a korhatár változatlanul a tizenegyedik életévben történő meghatározását preferálta. A tervezet a fiatalkorúak önálló büntetőkódexének kialakítására vonatkozott, amely szintén átfogó módon reformálta volna meg az anyagi és eljárási jogot, s ennek keretében tekinti egy elfogadható lehetőségnek a korhatár-leszállítást.^[51]

Vaskuti András az életkori szabályok merev alkalmazásával szemben fogalmazott meg kritikát, meglátása szerint érdemesebb volna több életkori korhatár-szektor kialakítani, és a kiszabható szankciókat a szektorok szerint növelni.^[52] Ehhez hasonlóan, Pallagi Anikó három életkori csoport megkülönböztetését javasolta, ahol a korhatárokat a tizenkettedik, tizenegyedik, tizenhatodik és tizennyolcadik életév képezné. A három korcsoportba tartozó fiatalkorúakat egyre szélesebb bűncselekményi kör miatt terhelné felelősség, és a velük szemben alkalmazható szankciók köre is eltérően alakulna, a belátási képesség vizsgálatát pedig valamennyi fiatalkorú elkövető esetében alkalmazni javasolta.^[53]

[47] A döntéshozatalról ld. Lévay, 2020, 169-170.

[48] A döntést ellenző és támogató szervezetekről és szakemberekről ld. Pallagi, 2014, 97-111.

[49] Ajbh.hu: a büntethetőségi korhatár..., 2012.

[50] Kritika, Pogonyi, 2000/6. sz.

[51] Ligeti, 2006, 21-38.

[52] Vaskuti, 2008, 17-18.

[53] Pallagi, 2014, 99-111.

A hatályos szabályozással első ránézésre egybeeső tervezetek ismertetése azért tanulságos, mert jól példázzák, hogy egy jogalkotói döntést – esetünkben a büntethetőségi korhatár leszállítását – mindig kontextusában kell értékelnünk. Míg az említett szerzők a büntetőjogi felelősség kiterjesztését egy átfogó reform-program egyik szegmenseként képzelték el, a szankció- és igazságszolgáltatási rendszer kiterjedt átalakításában, addig az új büntetőtörvény a megoldást kizárólag a büntetőjogi fellépésben látja. Ennek szemléltetésére a Rosta Andrea által felvázolt cselekvési modellek rendszerét kölcsönzöm.^[54] Eszerint a jogalkotó a reakciót sürgető társadalmi problémákra négyféleképpen adhatott volna választ. Vagy (1) nem tesz semmit, vagy (2) leszállítja a büntethetőség korhatárát, vagy (3) differenciáltabb szankciórendszert vezet be és megreformálja az intézményrendszert, esetleg (4) a korhatár-leszállítás mellett valósítja meg a szükséges átalakításokat. A jogalkotó a második lehetőséget választotta. Úgy gondolom, alapjaiban máshogyan lehetne értékelni a korhatár-leszállítást abban az esetben, ha az a negyedik változat szerint, rendszerszintű változások kíséretében valósul meg. Vagyis a gyermekkor határának leszállítása, pontosabban annak hatékonysága elsősorban nem amiatt kérdőjelezhető meg, amit a változás tartalmaz, hanem amiatt, amit a jogalkotó elmulasztott megtenni. És habár az alkalmazott jogtechnikai megoldás, valamint az a tény, hogy a tizenkettő-tizennégy év közötti terhelten szemben csak intézkedés alkalmazható, valóban pozitív hozadéknak tekinthető, semmiképpen nem pótolja a jogalkotó rendszerszintű mulasztását.

VI. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS ZÁRÓ GONDOLATOK

Miután áttekintettük a büntető populizmust, hátra van annak összevetése a büntethetőségi korhatár leszállításával. Láthattuk, hogy a gyermekkori bűnözésről alkotott társadalmi képet a média az indulatok felkorbácsolására alkalmas módon alakítja, annak struktúrájáról és kezelési módjairól nem kellő tájékoztatást nyújtva. A gyermekek fejlődését és a gyermek-, illetve fiatalkori bűnözés statisztikáját olyan változások érték, melyek megalapozzák az állami intervenciót. A jogalkotó erre egy szakmailag nem kellően megalapozott, átgondolatlan, rendszerszintű problémákat meg nem oldó és hiátusokat nem pótló, de látszólag eredményes eszközt választott, mely azonban csak a közvetlen politikai célok elérésére alkalmas. A korhatár-leszállítás fogalmilag a büntetőjogi felelősség kiszélesítését jelenti, ami egyértelműen egybecseng a társadalmi elvárásokkal. Ha azonban az érintett kört, valamint az állami beavatkozás szintjének és módjának önkényes megválasztását vizsgáljuk, a valóságban inkább tekinthető látszatintézkedésnek, mintsem eredményes fellépésnek. Mindez pedig alapul szolgálhat a büntető populizmus vádjára.

[54] Rosta, 2011, 63-82.

A büntethetőségi korhatár leszállításának tartalmi értékelésekor Gyurkó Szilvia megállapítását tartom irányadónak, aki szerint „a kérdést nem akkor tesszük fel jól, ha arra vagyunk kíváncsiak, hogy 12 vagy 14 év legyen-e a büntethetőségi korhatár, hanem akkor, ha azt vizsgáljuk, hogy mi történik/történjen a büntetendő cselekményt elkövető gyermekkel”.^[55] Mint azt már többször említettem, a jogalkotó által is hivatkozott jelenségeket az állami fellépés legitim indokainak tartom, melynek jegyében azonban az intervenció valamennyi szintjén intézményrendszeri és szankciótani reformokra volna szükség – kiemelkedő jelentőséget tulajdonítva a primer és szekunder prevenciónak. Ezzel együtt értékelhető a büntetőjogi felelősség kiterjesztése eredményes fellépésként, ezek hiányában viszont pusztán látszólagos megoldás.

A jogalkotónak napjainkban igen komoly társadalmi nyomást kell tudnia kezelni, és gyakran saját politikai érdekeivel kellene szembehelyezkednie a hosszú távú büntetőpolitikai célkitűzéseinek megvalósításához. Félreértés ne essék, a büntetőjog és a büntetőpolitika nem távolodhat el a közösség erkölcsi alapjaitól. A büntetőjogi fellépés nem akkor populista, ha az általános értékítéletre reflektál, hanem akkor, ha a laikus közvélemény állásfoglalását szakmai érvekkel nem árnyalja. A jogalkotónak pedig felelőssége van abban, hogy az állampolgárok elvárásait és a hosszú távon eredményes kriminálpolitikát egyensúlyba hozza. Bármely irányba történő elmozdulás veszélyes: a közösség kihagyása a döntéshozatalból morális deficithez vezethet, a közösségi igények kielégítése pedig hosszú távon éppen a közösségi célok meghiúsulását eredményezheti.

IRODALOM

- Arisztophanész (1968): A lovagok. In: *Arisztophanész vígjátékai*. Magyar Helikon, Budapest.
- Balogh Karolina (2022): „Hiszen ez egy gyermekvédelmi intézkedés” – A megelőző pártfogás működésének értékelése a végrehajtásért felelős szakemberek véleményének tükrében. In: *Kriminológiai Közlemények 82*. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest.
- Barabás A. Tünde (2021): A rendőrségi munka és a lakosság bizonytalanságerzetének összefüggései. In: Barabás A. Tünde – Christián László (szerk.): *Ünnepi tanulmányok a 75 éves Németh Zsolt tiszteletére*. Ludovika, Budapest.
- Belovics Ervin (2015): The Development of Criminal Policy and its Actual Characteristics. In: Vókó György (szerk.): *Tiszteletkötet Dr. Kovács Tamás 75. születésnapjára*. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest.
- Boda Zsolt – Szabó Gabriella – Bartha Attila – Medve-Bálint Gergő – Vidra Zsuzsanna: Politikától vezérelve. A büntető populizmus diskurzusai a magyar politikában és a médiában. In: *Politikatudományi Szemle*. 2014/3. sz.
- Borbíró Andrea (2011): *Kriminálpolitika és bűnmegelőzés a késő-modernitásban*. Doktori értekezés. ELTE ÁJK, Budapest.

[55] Gyurkó, 2008, 88.

- Borbíró Andrea (2016): Kriminálpolitika. In: Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Lévy Miklós (szerk.): *Kriminológia*. Wolters Kluwer, Budapest.
- Both Emőke (2023): A cigánytelepeken működő helyi ellátórendszer, mint a bűnelkövetés kockázatát erősítő tényező. In: *Kriminológiai Közlemények 83*. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest.
- Bottoms, Tony (1995): The philosophy and politics of punishment and sentencing. In: Clarkson, Chris – Morgan, Rod (eds.): *The politics of sentencing reform*. Clarendon Press, Oxford.
DOI: <https://doi.org/10.1093/oso/9780198258728.003.0002>.
- Császi Lajos (2003): *Tévéeország és morális pánik*. Új Mandátum, Budapest.
- Dzur, Albert W. (2010): The Myth of Penal Populism: Democracy, Citizen Participation, and American Hyperincarceration. In: *The Journal of Speculative Philosophy*. 2010/4. sz.
DOI: <https://doi.org/10.5325/jspecphil.24.4.0354>.
- Csemáné Váradi Erika (2018): Életkor és belátási képesség a német és osztrák jogban. In: *Kriminológiai Közlemények 78*. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest.
- Csemáné Váradi Erika – Lévy Miklós (2002): A fiatalok büntetőjogának kodifikációs kérdéseiről – történeti és jogösszehasonlító szempontból. In: *Büntetőjogi Kodifikáció*. 2002/1. sz.
- Ferge Zsuzsa (2014): A büntető államtól a jóléti államon át a bosszúálló államig. In: Borbíró Andrea – Inzelt Éva – Kerecsi Klára – Lévy Miklós – Podoletz Léna (szerk.): *A büntető hatalom korlátainak megtartása. Tanulmányok Gönczöl Katalin tiszteletére*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Fleck Zoltán (2014): Civilizációs válság és büntető populizmus. In: Borbíró Andrea – Inzelt Éva – Kerecsi Klára – Lévy Miklós – Podoletz Léna (szerk.): *A büntető hatalom korlátainak megtartása. Tanulmányok Gönczöl Katalin tiszteletére*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Garland, David (2001): *The Culture of Control. Crime and Social Order in Contemporary Society*. University of Chicago Press, Chicago.
DOI: <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226190174.001.0001>.
- Gönczöl Katalin (2002): A nagypolitika rangjára emelkedett büntetőpolitika. In: *Jogtudományi Közöny*. 2002/5. sz.
- Gönczöl Katalin (2010): Pesszimista jelentés a posztmodern büntetőpolitika klimatikus viszonyairól. In: *Mozgó Világ*. 2010/4. sz. (Elektronikus folyóirat: https://epa.oszk.hu/01300/01326/00114/MV_EPA01326_2010_04_02.htm).
- Gönczöl Katalin (2013): A büntetőpolitikák nemzetközi összehasonlítása. In: Gellér Balázs – Csige Zoltán (szerk.): *Békés Imre Emlékkötet*. Tullius Kiadó, Budapest.
- Gönczöl Katalin (2014): A punitív kriminálpolitika és a büntető populizmus – egymást fedő fogalmak? In: *Jogtudományi Közöny*. 2014/11. sz.
- Gönczöl Katalin (2015): A büntető populizmus térnyerése Magyarországon 2010-2014. In: *Kriminológiai Közlemények 74*. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest.
- Green, David A. (2009): Feeding Wolves: Punitiveness and Culture. In: *European Journal of Criminology*. 2009/6. sz.
DOI: <https://doi.org/10.1177/1477370809341227>.
- Green, David A. (2014): Penal Populism and the Folly of “Doing Good by Stealth”. In: *The Good Society*. 2014/1. sz.
DOI: <https://doi.org/10.5325/goodsociety.23.1.0073>.
- Gyurkó Szilvia (2008): A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek- és fiatalok elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák. In: *Kriminológiai Tanulmányok 45*. OKRI, Budapest.

- Gyurkó Szilvia – Virág György (2009): A bűn és a gyermekek ábrázolása a médiában. In: *Kriminológiai Közlemények* 46. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest.
- Gyurkó Szilvia (2011): Szobafogság – avagy a szabadságelvonással járó szankciók helye és szerepe a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában. In: *Belügyi Szemle*. 2011/3. sz.
- Hohl, Katrin (2011): *The Role of Mass Media and Police Communication in Trust in the Police: New Approaches to the Analysis of Survey and Media Data*. PhD thesis. London School of Economics and Political Science.
- Homoki Andrea (2011): Viharsarki nevelőszülők, mint a posztmodern gyermekkor formálói. In: *Esély*. 2011/2. sz.
- Jones, Trevor – Newburn, Tim (2006): Three Strikes and You're Out: Exploring Symbol and Substance in American and British Crime Control Policies. In: *British Journal of Criminology*. 2006/5. sz.
DOI: <https://doi.org/10.1093/bjc/azl00>.
- Katonáné Pehr Erika (2008): A gyermekkorú elkövetőkkel való bánásmód gyermekvédelmi intézményei, gyermekkorú elkövetők a gyermekvédelemben. In: *Kriminológiai Közlemények* 65. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest.
- Kerecsi Klára (1997): A fiatalkori bűnözés kezelése és megelőzésének lehetőségei. In: *Belügyi Szemle*. 1997/10. sz.
- Korinek László (2008): „Csecsszopók, akikben megnő az értelem”. A gyermekek büntetethezességéről. In: *Fundamentum*. 2008/2. sz.
- Kóhalmi László (2013): A büntethetőségi korhatár kérdése. In: *Jogelméleti Szemle*. 2013/1. sz.
- Lappi-Seppälä, Tapio (2007): *Trust, Welfare and Political Economy, Cross-comparative perspectives in penal severity*. National Research Institute of Legal Policy, Finland.
- Lévay Miklós (2014): A „punitivitás” fogalma, koncepciója és a fogalom változatai a kriminológiai (pönológiai) szakirodalomban. In: Borbíró Andrea – Inzelt Éva – Kerecsi Klára – Lévay Miklós – Podoletz Léna (szerk.): *A büntető hatalom korlátainak megtartása. Tanulmányok Gönczöl Katalin tiszteletére*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Lévay Miklós (2020): A szavazat-maximalizáló büntetőpolitikáról. In: *Miskolci Jogi Szemle*. 2020/1. sz.
- Ligeti Katalin (2006): A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója. In: *Büntetőjogi Kodifikáció*. 2006/2. sz.
- Nagy Ferenc (2001): A büntetőjogi szankciórendszer reformja. Büntetések és intézkedések az új Büntetőtörvénykönyvben. In: *Büntetőjogi Kodifikáció*. 2001/2. sz.
- Nagy Ferenc (2014): Új tendenciák a büntetőjogban. Búcsú a büntetőjog ultima ratio jellegétől. In: Borbíró Andrea – Inzelt Éva – Kerecsi Klára – Lévay Miklós – Podoletz Léna (szerk.): *A büntető hatalom korlátainak megtartása. Tanulmányok Gönczöl Katalin tiszteletére*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Newburn, Tim (2007): *Criminology*. Willan, Portland, Oregon.
- Pallagi Anikó (2014): Büntethető gyermekkorúak. In: *Pro Futuro*. 2014/1. sz.
DOI: <https://doi.org/10.26521/Profuturo/2014/1/5498>.
- Pápai-Tarr Ágnes (2019a): Egy büntetés kiszabási tényező: a fiatal felnőttkor. In: *Miskolci Jogi Szemle*. 2019/1. sz.
- Pápai-Tarr Ágnes (2019b): Szimbolikus jogalkotás, avagy társadalmi szükséglet? Mérlegen: a gyermekkor szabályai. In: *JURA*. 2019/2. sz.
- Pápai-Tarr Ágnes (2019c): Büntetés kiszabási anomáliák az elkövető életkora kapcsán. In: *Magyar Jog*. 2019/2. sz.
- Pap András László (2020): Jósándékú büntető populizmus. In: *MTA Law Working Papers*. 2020/19. sz.

- Pratt, John (2007): *Penal Populism*. Routledge, Oxon.
DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203963678>.
- Roach, Kent (1999): Four Models of the Criminal Process. In: *Journal of Criminal Law and Criminology*. 1999/2. sz.
DOI: <https://doi.org/10.2307/1144140>.
- Roberts, Julian V. – Stalans, Loretta J. – Indermaur, David – Hough, Mike (2003): *Penal Populism and Public Opinion: Lessons from Five Countries*. Oxford University Press, Oxford.
- Rosta Andrea (2011): Van véleményem – avagy új fejlemények fiataljaink büntetőjogi érettségében. In: *Magyar Rendészet*. 2011/3. sz.
- Solt Ágnes (2012): *Peremen billegő fiatalok. Veszélyeztető és kriminalizáló tényezők gyermek- és ifjúkorban. Doktori értekezés*. ELTE TTK, Budapest.
- Solt Ágnes (2018): A „gyermekbarát igazságszolgáltatás” repedéseiről. In: *Kriminológiai Tanulmányok 55*. OKRI, Budapest.
- Snacken, Sonja – Dumortier, Els (2012): Resisting punitiveness in Europe? An Introduction. In: Snacken, Sonja – Dumortier, Els (eds.): *Resisting punitiveness in Europe? Welfare, human rights and democracy*. Routledge, Abingdon.
DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203806654>.
- Surette, Ray (2007): *Media, Crime, and Criminal Justice: Images, Realities, and Policies*. Wadsworth, Belmont.
- Swaaningen, René van (2013): Reversing the Punitive Turn: The Case of the Netherlands. In: Daems, Tom – Zyl Smit, Dirk van – Snacken, Sonja (eds.): *European Penology?* Hart, Oxford.
- Szabó János (2009): *Média és erőszak*. Zrínyi Kiadó, Budapest.
- Szabó Judit (2016): Biológiai és pszichológiai bűnözésmagyarázatok. In: Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Lévay Miklós (szerk.): *Kriminológia*. Wolters Kluwer, Budapest.
- Tóth Gábor – Suskovics Csilla (2020): Körmendi növekedésvizsgálat 2018. In: Tóth Gábor (szerk.): *Folia Anthropologica 16*. ELTE SEK, Szombathely.
- Tóth Mihály (2012): Egy büntetőjogász gondolatai a „vox populi” oldalvizén. In: *Élet és Irodalom*. 2012/8. sz.
- Tóth Mihály (2013): Az új Btk. bölcsőjénél. In: *Magyar Jog*. 2013/9. sz.
- Vajda Zsuzsanna (2005): A „posztmodern” gyermekkor. In: Kósa Éva – Vajda Zsuzsanna: *Neveléslektan*. Osiris, Budapest.
- Vajda Zsuzsanna (2014): *A gyermek pszichológiai fejlődése*. Saxum, Budapest.
- Vaskuti András (2007): A média és a büntető igazságszolgáltatás bírói szemmel. In: *Kriminológiai Közlemények 64*. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest.
- Vaskuti András (2008): Életkor és belátási képesség a magyar büntetőjogban. In: *Kriminológiai Közlemények 65*. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest.
- Vaskuti András (2012): A bűncselekményt elkövető gyermekek a médiában. In: Gabos Erika (szerk.): *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra: VI. Nemzetközi Médiakonferencia*. Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, Budapest.
- Virág György – Gyurkó Szilvia – Barabás A, Tünde (2007): „Halál egyenes adásban” – A büntető igazságszolgáltatás megjelenése a tömegkommunikációban. Egy kutatás margójára. In: *Kriminológiai Közlemények 64*. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest.
- Weijers, Ido (2016): The minimum age of criminal responsibility has a solid rational base. In: *The Northern Ireland Legal Quarterly*. 2016/3. sz.
DOI: <https://doi.org/10.53386/nilq.v67i3.119>.

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

- Népszava.hu: Összesen 131 esetben. (Elérhető: https://nepszava.hu/3185640_osszesen-131-esetben-iteltek-el-jogerosen-12-14-ev-kozotti-gyereket-magyarorszagon-2013-ota-legtobbjuk-ellen-rablas-volt-a-vad. Letöltés ideje: 2024. április 10.)
- Ajbh.hu: A büntethetőségi korhatár. (Elérhető: <https://www.ajbh.hu/-/a-buntethetosegi-korhatar-leszallitasanak-terverol>. Letöltés ideje: 2024. április 10.)
- Tájékoztató a gyermekkorúak és a fiatalkorúak bűnözésével összefüggő egyes kérdésekről. (Elérhető: <https://ugyeszseg.hu/statisztikai-adatok/tajekoztato-a-germekkoruak-es-a-fiatalkoruak-bunozesevel-osszefuggo-egyeb-kerdesekrol>. Letöltés ideje: 2024. április 10.)